

Er is een groeiende belangstelling voor een humanistische uitvaartbegeleiding. Zie de middenpagina's.

Verbandsraad positief over groei activiteiten

De verbondsraad heeft op 23 februari jl. positief gereageerd op de groei van de verbondsactiviteiten (met name het h.v.o.), op de begroting 1980 evenals op het hb-plan meer geld aan de gemeenschappen af te dragen. De raad ondersteunt het landelijk streven naar grotere maatschappelijk/politieke invloed en wil dat ook provinciaal en gemeentelijk uitbouwen.

Algemeen voorzitter Rob Tielman opende de vergadering door nog even stil te staan bij het plotseling overlijden van verbondsraadslid Anne Vondeling. Zijn vakature in de raad zal worden opgevuld door Klaas de Vries (PvdA; voorzitter van de kamerkommissie voor defensie).

Nu de 16.000 ledengrens is overschreden, blijkt hoezeer het HV niet alleen in activiteiten maar ook in ledental groeit. De plaatselijke opvang van nieuwe leden vraagt meer dan ooit onze aandacht en inzet. Tenslotte beklemtoonde Rob Tielman het feit dat wij elkaar als humanist in deze tijden meer dan ooit nodig hebben, en hij betreurde daarom enkele recente opzeggingen.

Politieke druk

De verbondsraad was zeer verheugd over de groei van het humanistisch vormingsonderwijs maar was teleurgesteld over de uitblijvende rechtspositieregeling voor hvo-geevenden. Besloten werd tot een lan-

delijke en plaatselijke actie voor subsidiëring van het h.v.o. in het openbaar onderwijs. De gemeenschappen zullen binnenkort een brief krijgen over het benaderen van gemeentebesturen en afdelingen van PvdA, VVD en D'66.

Het Hoofdbestuur zal landelijk politieke druk uitoefenen om het H.V.O. gesubsidiëerd te doen krijgen. De Vereniging voor Openbaar Onderwijs en de onderwijsvakbond ABOP ondersteunen ons streven al.

Ondersteuning groei

Een groeiende vereniging vraagt om groeiende plaatselijke activiteiten. Daarom zal een groter kontributiedeel naar actieve gemeenschappen gaan, zal meer aan kadervorming gedaan worden, en zal de levensbeschouwelijke samenlevingsopbouw verder moeten worden uitgebreid (lieft samen met Humanitas).

Diskussie wapenening

Gemachtigd door het kongres besloot de

raad de maatschappelijk/politieke activiteiten vooral plaatselijk uit te breiden zonder naar een humanistische politieke partij te streven. In het najaar zal de raad bekijken wat er plaatselijk op politiek gebied is bereikt (b.v. h.v.o., welzijnswerk, gezondheidszorg). De hoofdbestuursactiviteiten (het kritisch volgen van liberalen en socialisten) werden aangemoedigd. De verbondsraadsvergadering van eind mei, zal bij kongresbesluit over de kernbepaling gaan ter afronding van de discussies in het land. In de loop van mei kunnen de afgevaardigden hun gewestelijke en plaatselijke achterban raadplegen over de op te stellen koncept-verklaring. Tenslotte sprak de raad haar grote waardering uit voor het werk van Ans en Piet Spigt. van wie in kleine kring afscheid zal worden genomen.

OPROEP

De Begeleidingskommissie Plaatselijke Geestelijke Verzorging en Samenlevingsopbouw heeft dringend behoefte aan versterking en doet een beroep op vrijwilligers die bereid zijn tot die commissie toe te treden als lid (en eventueel tweede voorzitter). Gedacht wordt aan leden van het HV die goed thuis zijn in de humanistische gedachtenwereld en belangstelling hebben voor (en zo mogelijk ervaring in) de geestelijke begeleiding. Enige bestuurlijke ervaring is daarbij onmisbaar.

Het gaat in hoofdzaak om één vergadering per maand en af en toe een speciale opdracht, terwijl van een tweede voorzitter nog wel enige ekstra aandacht wordt verwacht. Wij hopen op steun uit het land. Aanmeldingen, of wanneer u nadere inlichtingen wenst, dan wel de aandacht wilt vestigen op mogelijke kandidaten, kunt u zich wenden tot de commissie, t.a.v. Richard Lukács, Erasmushuis, Postbus 114, 3500 AC Utrecht.

IN DIT NUMMER

Aandacht voor door humanisten geschreven boeken die de moeite van het lezen waard zijn op pag. 3
We blijven ons verder bezig houden met zaken van leven en dood. Vooral het laatste, nu over de groeiende belangstelling voor een laatste afscheid op een voor humanisten waardige wijze, zie pag. 4 en 5.
Reakties van lezers over eerder in de „Humanist” verschenen artikelen treft u aan op pag. 6 en 7.
En op de achterpagina heeft de rubriek „Oriëntatie” (in een nieuw jasje) eindelijk de advertenties verdronken.

Trainingsdag voor jongeren

Voor de vierde keer wordt er een trainingsdag georganiseerd voor actieve jongeren tot plm. 35 jaar binnen het HV. We zullen oefeningen doen in het begeleiden en vergemakkelijken van groeps gesprekken en kennismaken met simulatie- en rolspel.

Opgave: 033 - 62 09 60 en 010 - 63 50 31.
Datum: 26 april 11.00-17.00 uur Erasmus-huis, Oudegracht 152 Utrecht.

Jongerengespreksgroep regio Utrecht

Voor jongeren in de provincie Utrecht tot plm. 35 jaar is er een open gespreksgroep gestart, waar nieuwe mensen welkom zijn. De volgende keer praten we over „Is er een humanistische hemel?“, over Baghwan, groepstraining, piekervaring en zelfontplooiing. Op 6 april (1e paasdag) 14.00 uur. Bernulfusstraat 3, Amersfoort.

Post voor de besturen

Medio februari zijn er aan de besturen van de gemeenschappen weer enkele stukken gezonden:

Een beschrijving van de taak en werkwijze van een sekretaris van een gemeenschap. Een informatieblad over samenlevingsopbouw. In het geheel van het samenlevingsopbouwwerk is er in Nederland ook een groep funktionarissen werkzaam vanuit een levensbeschouwelijke achtergrond. Een deel van deze groep werkt vanuit een humanistische visie. Het is voor onze bestuurders van belang, dat zij weten hoe deze zaak in elkaar zit.

Een overzicht van alle lezingen, die in het seizoen 1979/1980 in de gemeenschappen worden gehouden, voor zover deze gegevens op 1 febr. bekend waren. Dit geeft de besturen van de gemeenschappen een zicht op wat er op dit gebied in de andere gemeenschappen gebeurt. Zij kunnen daar ideeën uit putten voor hun eigen groep.

Een beknopte bloemlezing uit de commentaren uit de gemeenschappen op de

beleidsnota 1979. In maart en april worden er vier regionale konferenties gewijd aan de beleidsnota 1979, de deelnemers kunnen vanaf dit stuk kennis nemen van de voornaamste punten, die in verschillende gemeenschappen al onder woorden zijn gebracht.

Geïnteresseerden in één van bovengenoemde stukken kunnen bij het algemeen sekretariaat van het centraal buro in Utrecht een ex. aanvragen. (JdL)

Bijeenkomsten

Wij beginnen dit overzichtje deze keer met een oproep aan alle leden om de in deze tijd plaats vindende huishoudelijke jaarvergadering van hun gemeenschap te bezoeken.

Het verbond is een democratische vereniging en democratie brengt nu eenmaal ook de plicht met zich mee om uw democratische rechten ook daadwerkelijk uit te oefenen. Op de jaarvergaderingen is het hoofdthema steeds: wat heeft onze gemeenschap in het vorige jaar allemaal gedaan en wat gaan we dit jaar doen. Een thema, dat onze volle aandacht waard is. Voorts gaan de bijeenkomsten, waar een spreker een onderwerp ter discussie stelt en u andere humanisten kunt ontmoeten, gewoon door. We doen een greep, kris kras door het land: Op 27 maart spreekt J. Meltzer in Bussum over wat wij weten van de evolutie. Rob Tielman geeft op 19 maart een humanistische visie op aktualiteiten in Deventer. Op 25 maart kunnen alle belangstellenden in Emmen kennis nemen van de inhoud van ons humanistisch vormingsonderwijs door middel van een openbare les. Op dezelfde avond kunt u in Enschede luisteren naar Rob Tielman over het onderwerp: wat denken wij over en doen wij aan emancipatie. In Haarlem geeft Henk Bos op 17 maart een overzicht van de problematiek rond de kernbewapening. En op diezelfde avond behandelt W. F. Koeleman in Bergen (N.H.) een onderwerp, dat wat verder van ons aflight, nl. de vóórchristelijke godsdiensten. Toch is het verkrijgen van zicht op de geestelijke ontwikkelingsgang der mensheid een uiterst boeiend thema. Op 16 maart staat in Leeuwarden een onderwerp op het programma, waar veel over wordt gesproken en geschreven: L. v. d. Bosch spreekt over de wereld van de Islam. In Rotterdam kunt u op 23 maart luisteren naar Erik v. d. Hoeven over het onderwerp: humanisme en moderne theologie. Op 30 maart spreekt J. B. Vlam in Winterswijk over vrede via kernbewapening? En in Zeist vraagt prof. Algra op 17 maart onze aandacht voor veranderingen in de strafrechtspraak. Op 16 maart spreekt Ch. van Oostrum in Amersfoort over het humanisme en de geestelijke ontwikkeling volgens de evolutietheorie. En tenslotte houdt op 23 maart in Zwolle Han Sie Dhian Ho een verhaal over humanisme in bejaardenhuizen en welzijnsinstellingen.

Al eens naar een bijeenkomst van het verbond geweest? Toch eens proberen! Keuze genoeg. (JdL).

Op 29 februari was het hoofdbestuur pas na een maand voor 't eerst weer bijeen. Dat brengt de nieuwe structuur mee. Daartussendoor zijn er wel dagelijks bestuurvergaderingen geweest, waarvan de verslagen dan ook geagendeerd stonden, zodat het hoofdbestuur er op kan terugkomen.

Er zijn zeer vele zaken aan de orde, het „seizoen“ is in volle gang. Zo komt er in mei weer een overleg met buitenkerkelijke burgemeesters. Dit wordt voorbereid door onze vice-voorzitter De Ronde.

Een spannende zaak is de eventuele vervanging van Het Coornherthuis te Driebergen (vormingscentrum voor militairen) door een groter gebouw. De moeilijkheid is de exploitatie enigszins sluitend te krijgen.

Er zijn meer verhuizingen aan de orde. Het Humanistisch Opleidings Instituut (HOI) dat nu in Culemborg is en moet verhuizen, kan waarschijnlijk terugkomen naar Utrecht, hetgeen door het hoofdbestuur zeer gewenst wordt geacht. We zijn momenteel de voor- en nadelen van diverse panden en tijdstippen van vrijkomen aan het afwegen.

De VVD heeft een nieuw beginselprogramma plus daarbij een uitwerking in een manifest. Wij hebben daar enkele opmerkingen over, die door Wichers worden opgesteld.

Nu Nederland een nieuwe koningin zal krijgen is de tijd daar om te wijzen op nog een aantal verouderde, soms zelfs ongrondwettige „formules“. Het gaat het hoofdbestuur voornamelijk om de toevoeging „bij de gratie Gods“ bij de officiële aanduiding van de koning (in dit geval koningin) en om het randschrift van de gulden en rijksdaalder. Er wordt een brief geschreven aan de regering, aan de Kamerfrakties, aan de Kamervoorzitters en aan de Raad van State.

De grondwet (die de „gratie Gods“ dus niet kent) kent wel een artikel dat zegt dat de minister van defensie zich kan laten bijstaan door een commissie van advies inzake de maatschappelijke aspecten van het defensiebeleid. De minister wil daadwerkelijk tot de instelling van zo'n commissie overgaan en nodigt ons uit iemand voor benoeming voor te dragen. Dit wordt C. de Ronde, onze vice-voorzitter.

Ook de begroting is nog niet geheel achter de rug. Het blijkt dat er suppletoir nog over enkele posten gepraat moet worden. Alle wensen zijn ingediend en als op 28 maart (datum van de volgende vergadering) ook het overschot 1979 bekend is zullen we bekijken wat er ingewilligd kan worden.

Met de Raad van Kerken is overleg overeengekomen over knelpunten die zich voordoen als kerken en HV elkaar in de praktijk van de dag tegenkomen. Gedacht wordt aan een Commissie van 10 personen, waarin wij er 5 benoemen, waaronder waarschijnlijk iemand uit Humanitas.

Met genoegen werd er gepraat over het verslag van Frans van Wijk, de Rijnmondfunktionaris, Van Wijk was er zelf bij aanwezig. De voornemens zijn om nu ook meer projecten van ledenbinding, informatie en opvang van mogelijke vrijwilligers in dat gebied te gaan ondersteunen.

Humanist

Eindredakteur: Hes van Huizen

Humanist is een uitgave van het Humanistisch Verbond Oudegracht 152, Utrecht Redaktieadres:

Postbus 114, 3500 AC Utrecht

Telefoon: 030 - 318145.

Abonnementsprijs voor niet-leden f 20,- per jaar t.n.v. Humanistische Pers postgiro 58, Utrecht.

Gedrukt op kringlooppapier bij Brouwer Offset bv, Utrecht.

Objektief, evenwichtig en zorgvuldig bestuur

In 1976 publiceerde mr. J. In 't Veld zijn boek „Beginselen van behoorlijk bestuur”. Door het succes van dit boek kwam hij ertoe kort geleden een tweede, herziene druk te laten verschijnen. Ook deze nieuwe druk zal ongetwijfeld zijn weg wel vinden in de ruime kring van degenen die beroepshalve of in het kader van hun studie met de administratieve rechtspraak in aanraking komen: juristen in velerlei functies, beleidsmedewerkers van de overheid, adviseurs van organisaties, bestuurders van rijk, provincies en gemeenten, enzovoort, alsmede mensen die zich voor dergelijke functies bekwamen. De schrijver kan bogen op een zeer lange ervaring als bestuurder (burgemeester, minister), hoogleeraar (bestuursrecht, bestuurskunde) en rechter (voorzitter van het College van Beroep voor het Bedrijfsleven).

In het eerste hoofdstuk geeft In 't Veld een historische schets van de administratieve rechtspraak. De eerste aanzetten vindt hij reeds in 1844. De geschiedenis eindigt (voorlopig) bij de Wet Administratieve Rechtspraak Overheidsbeschikkingen (AROB). Na dit beknopte overzicht gaat hij in hoofdstuk II dieper in op de Wet AROB, met name om na te gaan wanneer deze wet van toepassing is en om de vier beroepsgronden toe te lichten. In het derde hoofdstuk beantwoordt de schrijver de vraag aan welke algemene beginselen behoorlijk bestuur moet voldoen. Het vierde hoofdstuk tenslotte, dat ruim de helft van het overigens niet zo dikke boek (118 bladzijden) beslaat, behelst een analyse van de jurisprudentie betreffende beginselen van behoorlijk bestuur door vergelijkenderwijs tal van uitspraken van de verschillende

administratieve rechters te interpreteren. Al met al, ook voor meer ervaren mensen, een interessante reis door een niet zo gemakkelijk in kaart te brengen gebied.

In dit blad, dat geen vakblad voor juristen en bestuurskundigen is, vraag ik in het bijzonder aandacht voor hoofdstuk III. Daarin heeft In 't Veld op verdienstelijke wijze geprobeerd zijn persoonlijke, rechtsfilosofische en ethische visie te geven op het overheidsbestuur, d.w.z. op de

in het algemeen rechtsbewustzijn levende beginselen die aan behoorlijk bestuur ten grondslag liggen. Hij bespreekt de volgende beginselen: gerechtigheid (evenredigheid, afweging van belangen), redelijkheid (gewekte verwachtingen honoreren, besluiten motiveren, geen willekeur, onpartijdigheid), zedelijkheid (eerlijkheid, objectiviteit) en fatsoen (fair play). Hij vat dit alles samen door te zeggen, dat een bestuurder een geestesgesteldheid behoort te hebben, die wordt gekenmerkt door een bewust streven naar objectiviteit, evenwichtigheid en zorgvuldigheid. In rechtsregels overheerst het formeel-juridische element, in beginselen van behoorlijk bestuur het ethische element, aldus de auteur.

Ik meen dat In 't Veld juist door dit hoofdstuk een extra dimensie aan zijn studie van de door de bestuurder in acht te nemen en door de rechter te bewaken beginselen van behoorlijk bestuur heeft gegeven. Dat maakt het boeiend en inspirerend voor allen die zich nu en dan zorgen maken om de taak van de bestuurder en de positie van de burger in de hedendaagse verzorgingsstaat met zijn ingewikkeld netwerk van rechten en plichten.

Arie den Broeder

Mr. J. In 't Veld, *Beginselen van behoorlijk bestuur*. Tweede, herziene druk. Uitgeverij W. E. J. Tjeenk Wilink, Zwolle, 1979.

Mensen onder elkaar Een serie boekjes over levensbeschouwingen

Mensen onder elkaar is de verzameltitel van een door Wolters-Noordhoff uitgegeven serie boekjes, die beoogt kinderen van 9 tot ± 14 jaar te konfronteren met het verschijnsel levensovertuiging.

In het eerste inleidende boekje geeft de samensteller C. J. den Besten naast een toelichting op bovengenoemde doelstelling een kort overzicht van de oorsprong van de godsdiensten in Nederland. Vervolgens schrijven in de deeltjes 2 tot en met 5 representanten van het jodendom, katholieke kerk, protestantisme en humanisme over hun levensovertuiging. Bijbehorend illustratiemateriaal voor het verlichtigen van werkstukken geeft leerlingen de mogelijkheid er ook schriftelijk zelf mee aan de slag te gaan.

Bij het doorlezen van de boekjes valt op, dat nadrukkelijk is geprobeerd kinderen een zo goed mogelijk inzicht te geven over de inhoud en betekenis van de verschillende levensovertuigingen. Daarmee wordt zeker voldaan aan een behoefte, maar voor een betere verstandhouding tussen mensen is meer nodig dan alleen het kennen van elkaar. Ik vind het jammer dat het vormingsaspect is verwaarloosd. Belangrijk is juist dat kinderen actief weten om te gaan met het verschil in levensovertuiging. De boekjes zijn dan ook geschikt als basismateriaal; de onderwijsgevende zal in samenspraak met de leerlingen het verschijnsel levensovertuigingen tot echt leven moeten brengen.

Wieberen Koopmans

OPROEP

In de geestelijke gezondheidszorg neemt de belangstelling voor levensbeschouwing weer toe. Er is daarom behoefte aan vrijwilligers die als bestuurders vanuit een humanistische achtergrond een bijdrage kunnen leveren aan de beleidsontwikkeling op het gebied van de geestelijke gezondheidszorg. Enige bekendheid op dit terrein (psychiatrie, buro's voor levens- en gezinsvragen, e.d.) wordt op prijs gesteld.

Belangstellenden kunnen schrijven naar Rob Tielman, Postbus 114, 3500 AC in Utrecht.

Atheïsme,
humanisme,
socialisme

W. van Dooren en A. L. Constandse, Atheïsme, Humanisme, Socialisme, uitgave Agon-Elsevier, prijs f 16,50.

Een prettig geschreven boekje dat een goede kennismaking is met deze drie stromingen. Het is voorzien van opgaven om eigen inzicht te testen en een vrij grote, ge-

deeltelijk thematisch geordende, literatuurlijst.

Geschiedenis

Anton Constandse „Geschiedenis van het Humanisme in Nederland” is herdrukt door Kruseman in Den Haag.

Boekaanraders over humanisme

Een handzame inleiding voor iedereen die in kort bestek het ontstaan van het Nederlandse Humanisme wil leren kennen.

Aandacht wordt besteed aan Erasmus, Spinoza, Descartes, Multatuli, Domela Nieuwenhuis, de vrijdenkers beweging, f 29,90.

Grondslagen

Jaap van Praags „Grondslagen van Humanisme” is geen eenvoudig boek, maar wel een gedegen overzicht van het humanistisch denken in vele facetten.

Uitgever is Boom/Mepel. Prijs: f 34,50.

Kijk op
leven

C. H. Schonk, „Humanisme, ook uw kijk op het leven?”

Een beschrijving in eenvoudige, heldere taal van de principes van het humanisme en de humanistische kijk op het leven.

Te koop bij de boekhandel of anders te bestellen via de boekhandel: bij DVG, postbus 1087, Rotterdam.

Wilt u een uitvaart begeleiden?

Als men u als humanist plotseling deze vraag stelt, zal u die waarschijnlijk verschrikt of verontwaardigd (al naar uw temperament) afwijzen met één van de volgende argumenten: „dat heb ik nog nooit gedaan.” „dat kan ik niet” of „dat durf ik niet”. Laten we deze argumenten nu eens nader bekijken.

„Dat heb ik nog nooit gedaan.” Dat geldt voor iedereen die wel eens één of meer uitvaarten heeft begeleid. Een keer is de eerste keer geweest, maar die keer is wel de moeilijkste. „Dat kan ik niet”. Denkt u, dat er kennis voor nodig is? Denkt u dat iemand met een „opleiding”, hetzij dominee, pastoor of humanistisch raadsman, het „beter” zou kunnen doen dan een „gewoon mens”? Zeker, ze kunnen vlotter spreken, mooier hun woorden kiezen en hebben inderdaad meer kennis, maar is kennis nu datgene waar een medemens met verdriet behoefte aan heeft? De praktijk bewijst van niet. Men zoekt iemand, die meeleeft, die luistert, die er met zijn hele persoon is. Die zich bij het gebeuren betrokken voelt. En nu is het eigen ervaring dat, als dit laatste het geval is, de weinige woorden die gevraagd worden, haast vanzelf komen. Het hoeft geen fraaie „toespraak” te zijn. Integendeel, eenvoudige woorden van medeleven, (die de meesten van ons toch wel ter beschikking hebben), die nog haperend uitgesproken mogen worden ook, doen veel meer dan een „geleerd lesje”. Dat wil niet zeggen, dat het geheel zonder voorbereiding kan gebeuren, maar dat is iets anders.

„Dat durf ik niet”. Tja, dat kan natuurlijk. Maar zonder ook maar in het minst te willen spotten, is de eerste maal een uitvaart begeleiden te vergelijken met een sprong van de 3 meter plank in het diepe: je springt of je springt niet, maar als je er aan begonnen bent kan je niet meer terug. Maar als je wel gesprongen hebt is na een uitvaartbegeleiding de voldoening veel groter dan na een sprong van de plank, want in het laatste geval heb je voldoening over jezelf, omdat je zo moedig was. In het eerste beleef je voldoening niet alleen omdat men de moed gehad heeft om het te doen, maar vooral ook omdat men medemens in treurige omstandigheden een grote dienst heeft kunnen bewijzen. De vergelijking kan nog verder doorgetrokken worden door het feit, dat een tweede en volgende malen uiteraard wel evenveel aandacht, voorbereiding en vooral betrokkenheid vragen, maar er is lang niet zoveel moed voor nodig. Wat hierboven is weergegeven, betreft eigen ervaring. Mocht u er iets meer over willen weten dan wordt gaarne verdere informatie gegeven door: Jan C. Thomasze, Huizerweg 19-v, 1401 GE BUSSUM, tel. 02159 - 34300.

Konferentie

Op zaterdag 3 mei zal van 10.00 tot 17.00 uur een konferentie worden gehouden over uitvaartbegeleiding in Woudschoten te Utrecht.

Deze konferentie heeft het doel de krachten te bundelen en contacten mogelijk te maken tussen alle mensen die reeds op het gebied van uitvaartbegeleiding actief zijn. In komende nummers van de „Humanist” zullen wij meer aandacht besteden aan deze konferentie.

Het is allemaal begonnen in het Noorden. Een lid van de Commissie Uitvaartbegeleiding Groningen en omstreken: „Toen hier de arbeiderspartijen, de Vrijdenkers en de socialisten werden opgericht, konden ze natuurlijk niet meer begraven worden door een dominee. Dus dat deden we zelf. En dat is tot in de tweede wereldoorlog zo gebleven.” In 1952 gingen twee heren, De Wit en Mulder, het werk georganiseerd doen. Zij plaatsten geregeld kleine advertenties in een regionale krant: „Uitvaartbegeleiding in humanistische zin”. Het werk bleef groeien. Toen het drukker werd, werd de commissie opgericht”. Op dit moment zijn er in Groningen en Noord-Drenthe zo'n tiental uitvaartbegeleiders. Ook Friesland kent een traditie op dit gebied. Andere regio's met humanistische uitvaartbegeleiding zijn: Noord- en Zuid-Holland, Utrecht en het Gooi, Gelderland, Zuid-Drenthe. En daarnaast zijn er nog heel veel mensen individueel bezig, bijvoorbeeld in Rotterdam.

Noord-Brabant en Limburg blijven, om voor de hand liggende katholieke redenen, wat achter.

Leven centraal

Hoe verloopt nu zo'n humanistische uitvaartbegeleiding? Uit een brief van de Groningers aan uitvaartbezorgers en begrafenisondernemers in hun regio: „Wij delen aan het begin van onze toespraak mee dat wij optreden als lid van de Commissie Humanistische Uitvaartbegeleiding. Dit schept bij de toehoorders de nodige duidelijkheid. Tijdens een toespraak laten wij uitkomen, dat de mens naar onze (humanistische) opvatting geen kennis kan hebben van het bestaan van een hiernamaals, en dat mede daarom het leven van de overledene (en de rouw van de nabestaanden) in onze gedachtengang centraal staat. Voorzover u een of meer van onze toespraken heeft aangehoord, zal het u duidelijk geworden zijn, dat wij evenwel de opvatting van iedere aanwezige wensen te eerbieden; mede daarom laten wij de toespraak door een moment van stilte ter herdenking van de overledene volgen. Elke vorm van opzettelijke propaganda voor het humanisme laten wij achterwege. Daarvoor zijn deze samenkomsten niet bedoeld”.

En één van de uitvaartbegeleiders uit Groningen: „Nou, als het kan ga ik naar het gezin toe en spreek ik met deze mensen. En liefst heb ik dan een foto van die man of die vrouw. Ik heb het liefst dat niet alleen de partner erbij is, maar ook kinderen of anderen die een andere kijk op de overledene hebben. Want je krijgt natuurlijk een subjectief gevoel, emotioneel. Ieder mens heeft zo zijn pluspuntjes, maar ook zijn minnetjes en ik vind eigenlijk dat je die dan soms wel eens mag laten doorklinken. En dat doe ik ook. Ik zeg dan bijvoorbeeld: de karaktertrekken van deze vrouw, die bijvoorbeeld erg schoon was, gaven wel eens moeilijkheden in het gezin. En daarna ga ik naar huis. Dan ga ik erover denken, dan zie ik dat gezin, die vrouw of die man. Dan ga ik aan mijn bureau zitten en begin te schrijven. Ik heb de gewoonte dat ik altijd een inleiding heb over de dood zoals wij als humanisten die zien. Dat we het in dit leven moeten klaren. Dat ga ik uitwerken in, zeg, twee pagina's. Daarna neem ik die meneer of mevrouw. Vertel ik dus de positieve dingen en een enkele keer

Humanistische uitvaartbegeleiding groeit

„In 1977 is een kollega van mijn man gestorven. Hij was leraar en er was een bijzonder grote begrafenis. We kwamen daar binnen met honderdvijftig mensen. De begrafenisondernemer vroeg: is er iemand die iets wil zeggen? Nou, dat was dus niemand. En zo schoven we er weer uit. We waren nog maar amper buiten de deur of ik zei tegen mijn man: Zo wil ik niet onder de grond.”

Een variatie op een veel voorkomende griet. Buitenkervelijken worden vaak stiefmoederlijk behandeld bij begrafenissen of krematies. Ofwel er is een dominee die zonder rekening te houden met de levensovertuiging van overledene en nabestaanden God het werk laat doen, ofwel er wordt helemaal niets gezegd. Alsof buitenkervelijken ook buiten de dood staan. En alsof uitvaartbegeleiding en rouw voorbehouden zijn aan een kerk. Uit ontevredenheid over deze situatie vindt er, al jarenlang, in verschillende streken van Nederland zogenaamde Humanistische Uitvaartbegeleiding plaats. De vraag naar die begeleiding groeit. En daarmee samenhangend de vraag naar begeleiders. Dit artikel poogt een beeld te schetsen van een aspect van het humanisme in de praktijk.

de negatieve er tussendoor. En ik eindig meestal met een kort woord voor de achterblijvenden. Ik ben daar wel anderhalve dag, soms zelfs een halve nacht mee bezig.”

Emotie

Het is dus erg intensief werk. Doorgaans zijn er maar 48 uur voor de voorbereiding beschikbaar. In die tijd moet de begeleid(st)er een beeld krijgen van de overledene. En van de achterblijvenden. Want tot hen richt hij of zij zich. Achterveertig uur die niet slechts gesproken worden met het nadenken over de toespraak, maar waarin ook emoties een rol spelen. Een begeleider: „Slapeloos, dat is teveel gezegd. Het typische is dat je bij de ene familie bijna geen contact krijgt, waar je ook geen binding mee krijgt, net als op toneel met het publiek. En je hebt mensen waar je een enorme binding mee krijgt in die twee, drie

uurtjes dat je met ze zit te praten. Zodat je daar 's nachts of als je zit te schrijven, moeilijkheden mee krijgt.”

Centraal in de toespraak staat, dat de dood een definitief afscheid is. Er is geen troost van een toekomstige hereniging, in het hiernamaals. Er is geen hoop op een hemels voortleven. Vandaar dat het verleden de nadruk krijgt. Wie was de overledene? Wat betekende hij of zij voor de achterblijvenden?

Nogmaals een begeleider: „We proberen de mensen ervan bewust te maken dat het een definitief afscheid is. Daarnaast proberen we deze mensen te begeleiden in de uren die wij beschikbaar stellen. We wijzen dan ook in onze gesprekken erop, dat als ze met de rouwverwerking, wat dus achteraf komt, niet klaarkomen, dat ze dan naar onze geestelijk raadvrouw of -man kunnen gaan.” En verder: „Het humanisme in uitvaartbezorgen... Nou, om het

heel ruw en rauw te zeggen: wij vinden als humanisten dat het niet voor mag komen dat iemand zo de asbak ingedrukt wordt. En dat er niets over zijn menszijn verteld wordt. Dat is ons doel eigenlijk: mensen een waardig afscheid van dit leven mee te geven. Anders ben je zo weg en zo vergeten. En de nabestaanden hebben dan achteraf daar vreselijke moeilijkheden mee. Dat hoor je dan ook vaak: als we dat nou geweten hadden, dat u dat zo kan doen voor buitenkerkelijken, wat hadden we dat dan graag voor onze vader of onze moeder willen hebben. En dan zie je toch wel echt de taak voor de humanistische uitvaartbegeleiding.”

Vrouw

De taak is duidelijk. De vraag naar uitvaartbegeleiding op humanistische wijze eveneens. En die vraag groeit. Bijgevolg zijn er meer begeleiders nodig. Mannen zowel als vrouwen. Een begeleidster: „Ik vind dat je als vrouw in deze maatschappij een enorme taak hebt. En dat ik me als uitvaartbegeleidster heb beschikbaar gesteld, daarbij heb ik helemaal niet gevoeld: dat moet best een man zijn.

Ik vind juist dat je als vrouw daarin heel veel kunt brengen. Het verdriet wordt het liefst aan de moederschoot uitgehuild, en dat hoeft bij mij niet natuurlijk. Maar ik vind wel dat je in zulke verdrietige momenten als vrouw soms alleen maar door een enkel woord een heleboel op kunt vangen. Een man is veel zakelijker en denkt: ik kom hier om wat op te schrijven. Maar ik wil wel verdriet aanhoren en daar begin ik ook meestal mee. Ik vind het helemaal niet erg als de mensen helemaal overstuur zijn als ik binnenkom. Dat hoort hierbij en dat zeg ik ook tegen de mensen: het is helemaal niet erg als je huilt, want je verdriet moet toch ergens heen. Ik vind als vrouw heb je daar een enorme taak. Maar het is niet makkelijk. Want je gaat natuurlijk wel met het verdriet van een ander naar huis. En dat moet je, ook zelf, verwerken.”

En over de behoefte aan humanistische uitvaartbegeleiding: „Er is een zeer grote behoefte. Meer dan wij hadden kunnen veronderstellen. Van de mensen die de overledene de laatste eer bewijzen krijg je altijd reacties van: ik heb nooit geweten dat dit bestaat. Of zelfs van kerkelijke mensen die zeggen: wat is dit toch fijn, bestaat dit ook. Ik heb dan altijd het gevoel dat ze denken dat wij als humanisten een soort heidenen zijn.”

In 1979 heeft men in Groningen ruim zeventig maal een uitvaart begeleid. Dat is veel, zeker voor de zes begeleiders.

Werkgroep

Om dit werk, dat al zovele jaren in opkomst is, te coördineren is er sinds kort een Landelijke Werkgroep Uitvaartbegeleiding.

Marcelle Prummel, landelijke coördinatrice, wil allen die actief zijn meer ondersteuning kunnen geven vanuit het landelijk apparaat. Daarom wordt er hard gewerkt aan die landelijke werkgroep. De bedoeling is dat alle groepen in het land (en op den duur alle gewesten) hierin vertegenwoordigd zullen zijn. Zo kunnen dan alle ervaringen worden uitgewisseld.

Ondersteuning zal bijvoorbeeld gegeven gaan worden in de vorm van cursussen en regionale trainingsbijeenkomsten. Cursussen zijn vooral verdeeld bedoeld voor

Aangeboren of aangeleerd

De dood is bij het leven afwezig en tegelijk aanwezig („présence absente”). Het besef van dood, eindigheid en vergankelijkheid schijnt eerder verworven dan aangeboren te zijn. Het ligt niet van het begin af ingeprent, maar moet eerst zijn voorgehouden en gepresenteerd door wat Mead de „Significant others” noemt – dat zijn degenen, die met de opvoeding van het kind, dus zijn inwending in het sociaal-kulturele milieu, zijn belast. In en door dit milieu wordt elk menskind allereerst „vastgesteld”, wordt het de werkelijkheid in een bepaalde interpretatie aangeboden en aangeleerd. Daaraan kan het krachten zijn afhankelijkheid en hulpbehoevendheid niet ontkomen. De mens is niet aanvankelijk wat hij is, maar moet het zien te worden, d.w.z. hij moet het leren.

De dood moet ter sprake zijn gebracht, wil hij tot het bewustzijn kunnen doordringen en zich daarin nestelen. Dat al het leven, en niet alleen het menselijke, op de dood is aangelegd, dat de dood de „immanente levensrichting” is, dat wat leeft al tijdens dit leven aan voortdurende afbraak onderhevig is – daar kan de mens pas achter komen door inschakeling en oefening van de reflectie. Het behoort tot de inzichten die laat komen. Het zijn produkten van rijping en volwassenheid. In de eerste levensjaren ontbreekt elke preokkupatie met de dood. Het weten, dat alle mensen sterven breekt eerst geleidelijk en etapegewijs door.”

(Uit: Humanistische gedachten over leven en dood; Conny van der Made-Vogelaar en Frans van der Made, 1978)

hen die beginnen met dit werk. Hoe begin je?

Zie daarvoor het artikelje in kader „Wilt u een uitvaart begeleiden?”

Wie interesse heeft in dit speciale werk van het Humanistisch Verbond en eventueel uitvaartbegeleid(st)er wil worden, kan voor informatie terecht bij: Humanistisch Verbond, t.a.v. Marcelle Prummel, Postbus 114, 3500 AL Utrecht.

Voor dit artikel is dankbaar gebruik gemaakt van een radio-uitzending van het HV over deze materie, samengesteld door Rina Spigt.

Peter Boss

„HET EINDE

Wat geeft het, of wij hier of elders sterven?

Leven is altijd: naar de dood toe gaan.

De haardgebonden en die verzwerven

Vinden één graf aan 't eind van hun bestaan.”

J. C. Bloem

Wilt u een uitvaart begeleiden?

Als men u als humanist plotseling deze vraag stelt, zal u die waarschijnlijk verschrikt of verontwaardigd (al naar uw temperament) afwijzen met één van de volgende argumenten: „dat heb ik nog nooit gedaan.” „dat kan ik niet” of „dat durf ik niet”. Laten we deze argumenten nu eens nader bekijken.

„Dat heb ik nog nooit gedaan.” Dat geldt voor iedereen die wel eens één of meer uitvaarten heeft begeleid. Eén keer is de eerste keer geweest, maar die keer is wel de moeilijkste.

„Dat kan ik niet”. Denkt u, dat er kennis voor nodig is? Denkt u dat iemand met een „opleiding”, hetzij dominee, pastoor of humanistisch raadsman, het „beter” zou kunnen doen dan een „gewoon mens”? Zeker, ze kunnen vlotter spreken, mooier hun woorden kiezen en hebben inderdaad meer kennis, maar is kennis nu datgene waar een medemens met verdriet behoefte aan heeft? De praktijk bewijst van niet. Men zoekt iemand, die meeleeft, die luistert, die er met zijn hele persoon is. Die zich bij het gebeuren betrokken voelt. En nu is het eigen ervaring dat, als dit laatste het geval is, de weinige woorden die gevraagd worden, haast vanzelf komen. Het hoeft geen fraaie „toespraak” te zijn. Integendeel, eenvoudige woorden van medeleven, (die de meesten van ons toch wel ter beschikking hebben), die nog haperend uitgesproken mogen worden ook, doen veel meer dan een „geleerd lesje”. Dat wil niet zeggen, dat het geheel zonder voorbereiding kan gebeuren, maar dat is iets anders.

„Dat durf ik niet”. Tja, dat kan natuurlijk. Maar zonder ook maar in het minst te willen spotten, is de eerste maal een uitvaart begeleiden te vergelijken met een sprong van de 3 meter plank in het diepe: je springt of je springt niet, maar als je er aan begonnen bent kan je niet meer terug. Maar als je wel gesprongen hebt is na een uitvaartbegeleiding de voldoening veel groter dan na een sprong van de plank, want in het laatste geval heb je voldoening over jezelf, omdat je zo moedig was. In het eerste beleeft men voldoening niet alleen omdat men de moed gehad heeft om het te doen, maar vooral ook omdat men medemens in treurige omstandigheden een grote dienst heeft kunnen bewijzen. De vergelijking kan nog verder doorgetrokken worden door het feit, dat een tweede en volgende malen uiteraard wel evenveel aandacht, voorbereiding en vooral betrokkenheid vragen, maar er is lang niet zoveel moed voor nodig.

Wat hierboven is weergegeven, betreft eigen ervaring. Mocht u er iets meer over willen weten dan wordt gaarne verdere informatie gegeven door: Jan C. Thomasze, Huizerweg 19-v, 1401 GE BUSSUM, tel. 02159 - 34300.

Konferentie

Op zaterdag 3 mei zal van 10.00 tot 17.00 uur een konferentie worden gehouden over uitvaartbegeleiding in Woudschoten te Utrecht.

Deze konferentie heeft het doel de krachten te bundelen en contacten mogelijk te maken tussen alle mensen die reeds op het gebied van uitvaartbegeleiding actief zijn. In komende nummers van de „Humanist” zullen wij meer aandacht besteden aan deze konferentie.

Het is allemaal begonnen in het Noorden. Een lid van de Commissie Uitvaartbegeleiding Groningen en omstreken: „Toen hier de arbeiderspartijen, de Vrijdenkers en de socialisten werden opgericht, konden ze natuurlijk niet meer begraven worden door een dominee. Dus dat deden we zelf. En dat is tot in de tweede wereldoorlog zo gebleven.” In 1952 gingen twee heren, De Wit en Mulder, het werk georganiseerd doen. Zij plaatsten geregeld kleine advertenties in een regionale krant: „Uitvaartbegeleiding in humanistische zin”. Het werk bleef groeien. Toen het drukker werd, werd de commissie opgericht”. Op dit moment zijn er in Groningen en Noord-Drenthe zo’n tiental uitvaartbegeleiders.

Ook Friesland kent een traditie op dit gebied. Andere regio’s met humanistische uitvaartbegeleiding zijn: Noord- en Zuid-Holland, Utrecht en het Gooi, Gelderland, Zuid-Drenthe. En daarnaast zijn er nog heel veel mensen individueel bezig, bijvoorbeeld in Rotterdam.

Noord-Brabant en Limburg blijven, om voor de hand liggende katholieke redenen, wat achter.

Leven centraal

Hoe verloopt nu zo’n humanistische uitvaartbegeleiding? Uit een brief van de Groningers aan uitvaartbezorgers en begrafenisondernemers in hun regio: „Wij delen aan het begin van onze toespraak mee dat wij optreden als lid van de Commissie Humanistische Uitvaartbegeleiding. Dit schept bij de toehoorders de nodige duidelijkheid. Tijdens een toespraak laten wij uitkomen, dat de mens naar onze (humanistische) opvatting geen kennis kan hebben van het bestaan van een hierna maals, en dat mede daarom het leven van de overledene (en de rouw van de nabestaanden) in onze gedachtengang centraal staat. Voorzover u een of meer van onze toespraken heeft aangehoord, zal het u duidelijk geworden zijn, dat wij evenwel de opvatting van iedere aanwezige wensen te eerbieden; mede daarom laten wij de toespraak door een moment van stilte ter herdenking van de overledene volgen. Elke vorm van opzettelijke propaganda voor het humanisme laten wij achterwege. Dáárvoor zijn deze samenkomsten niet bedoeld”.

En één van de uitvaartbegeleidsters uit Groningen: „Nou, als het kan ga ik naar het gezin toe en spreek ik met deze mensen. En liefst heb ik dan een foto van die man of die vrouw. Ik heb het liefst dat niet alleen de partner erbij is, maar ook kinderen of anderen die een andere kijk op de overledene hebben. Want je krijgt natuurlijk een subjectief gevoel, emotioneel. Ieder mens heeft zo zijn pluspuntjes, maar ook zijn minnetjes en ik vind eigenlijk dat je die dan soms wel eens mag laten doorklinken. En dat doe ik ook. Ik zeg dan bijvoorbeeld: de karaktertrekken van deze vrouw, die bijvoorbeeld erg schoon was, gaven wel eens moeilijkheden in het gezin. En daarna ga ik naar huis. Dan ga ik erover denken, dan zie ik dat gezin, die vrouw of die man. Dan ga ik aan mijn bureau zitten en begin te schrijven. Ik heb de gewoonte dat ik altijd een inleiding heb over de dood zoals wij als humanisten die zien. Dat we het in dit leven moeten klaren. Dat ga ik uitwerken in, zeg, twee pagina’s. Daarna neem ik die meneer of mevrouw. Vertel ik dus de positieve dingen en een enkele keer

Humanistische uitvaart

„In 1977 is een collega van mijn man gestorven. We kwamen daar binnen met ho... vroeg: is er iemand die iets wil zeggen? Nou, uit. We waren nog maar amper buiten de deur grond.”

Een variatie op een veel voorkomende grief. behandeld bij begrafenissen of krematies. C... houden met de levensovertuiging van overle... ofwel er wordt helemaal niets gezegd. Alsof... alsof uitvaartbegeleiding en rouw voorbehou... deze situatie vindt er, al jarenlang, in vers... Humanistische Uitvaartbegeleiding plaats. De... samenhangend de vraag naar begeleiders. Dit... van het humanisme in de praktijk.

de negatieve er tussendoor. En ik eindig meestal met een kort woord voor de achterblijvenden.

Ik ben daar wel anderhalve dag, soms zelfs een halve nacht mee bezig.”

Emotie

Het is dus erg intensief werk. Doorgaans zijn er maar 48 uur voor de voorbereiding beschikbaar. In die tijd moet de begeleid(st)er een beeld krijgen van de overledene. En van de achterblijvenden. Want tot hen richt hij of zij zich. Achteenveertig uur die niet slechts gevuld worden met het nadenken over de toespraak, maar waarin ook emoties een rol spelen. Een begeleider: „Slapeloos, dat is teveel gezegd. Het typische is dat je bij de ene familie bijna geen contact krijgt, waar je ook geen binding mee krijgt, net als op toneel met het publiek. En je hebt mensen waar je een enorme binding mee krijgt in die twee, drie

Afscheid Mensen op humanistische wijze

Uitvaartbegeleiding groeit

en. Hij was leraar en er was een bijzonder grote
anderdvijftig mensen. De begrafenisondernemer
dat was dus niemand. En zo schoven we er weer
of ik zei tegen mijn man: Zo wil ik niet onder de

uitenkerkelijken worden vaak stiefmoederlijk
wel er is een dominee die zonder rekening te
ne en nabestaanden God het werk laat doen,
uitenkerkelijken ook buiten de dood staan. En
en zijn aan een kerk. Uit ontevredenheid over
hillende streken van Nederland zogenaamde
raag naar die begeleiding groeit. En daarmee
tikel poogt een beeld te schetsen van een aspect

uurtjes dat je met ze zit te praten. Zodat je
daar 's nachts of als je zit te schrijven,
moeilijkheden mee krijgt."

Centraal in de toespraak staat, dat de dood
een definitief afscheid is. Er is geen troost
van een toekomstige hereniging, in het
hiernamaals. Er is geen hoop op een he-
mels voortleven. Vandaar dat het verleden
de nadruk krijgt. Wie was de overledene?
Wat betekende hij of zij voor de achterblij-
venden?

Nogmaals een begeleider: „We proberen
de mensen ervan bewust te maken dat het
een definitief afscheid is. Daarnaast probe-
ren we deze mensen te begeleiden in de
uren die wij beschikbaar stellen. We wij-
zen dan ook in onze gesprekken erop, dat
als ze met de rouwverwerking, wat dus
achteraf komt, niet klaarkomen, dat ze dan
naar onze geestelijk raadvrouw of -man
kunnen gaan." En verder: „Het humanis-
me in uitvaartbezorgen... Nou, om het

heel ruw en rauw te zeggen: wij vinden als
humanisten dat het niet voor mag komen
dat iemand zo de asbak ingedrukt wordt.
En dat er niets over zijn menszijn verteld
wordt. Dat is ons doel eigenlijk: mensen
een waardig afscheid van dit leven mee te
geven. Anders ben je zo weg en zo verge-
ten. En de nabestaanden hebben dan ach-
teraf daar vreselijke moeilijkheden mee.
Dat hoor je dan ook vaak: als we dat nou
geweten hadden, dat u dat zo kan doen
voor buitenkerkelijken, wat hadden we dat
dan graag voor onze vader of onze moeder
willen hebben. En dan zie je toch wel echt
de taak voor de humanistische uitvaartbe-
geleiding."

Vrouw

De taak is duidelijk. De vraag naar uit-
vaartbegeleiding op humanistische wijze
eveneens. En die vraag groeit. Bijgevolg
zijn er meer begeleiders nodig. Mannen
zowel als vrouwen. Een begeleider: „Ik
vind dat je als vrouw in deze maatschappij
een enorme taak hebt. En dat ik me als
uitvaartbegeleider heb beschikbaar ge-
steld, daarbij heb ik helemaal niet gevoeld:
dat moet beslist een man zijn.

Ik vind juist dat je als vrouw daarin heel
veel kunt brengen. Het verdriet wordt het
liefst aan de moederschot uitgehuild, en
dat hoeft bij mij niet natuurlijk. Maar ik
vind wel dat je in zulke verdrietige mo-
menten als vrouw soms alleen maar door
een enkel woord een heleboel op kunt van-
gen. Een man is veel zakelijker en denkt: ik
kom hier om wat op te schrijven. Maar ik
wil wel verdriet aanhoren en daar begin ik
ook meestal mee. Ik vind het helemaal niet
erg als de mensen helemaal overstuur zijn
als ik binnenkom. Dat hoort hierbij en dat
zeg ik ook tegen de mensen: het is helemaal
niet erg als je huilt, want je verdriet moet
toch ergens heen. Ik vind als vrouw heb je
daar een enorme taak. Maar het is niet
makkelijk. Want je gaat natuurlijk wel met
het verdriet van een ander naar huis. En
dat moet je, ook zelf, verwerken."

En over de behoefte aan humanistische
uitvaartbegeleiding: „Er is een zeer grote
behoefte. Meer dan wij hadden kunnen
veronderstellen. Van de mensen die de
overledene de laatste eer bewijzen krijg je
altijd reacties van: ik heb nooit geweten
dat dit bestaat. Of zelfs van kerkelijke
mensen die zeggen: wat is dit toch fijn,
bestaat dit ook. Ik heb dan altijd het gevoel
dat ze denken dat wij als humanisten een
soort heidenen zijn."

In 1979 heeft men in Groningen ruim ze-
ventig maal een uitvaart begeleid. Dat is
veel, zeker voor de zes begeleiders.

Werkgroep

Om dit werk, dat al zovele jaren in op-
komst is, te coördineren is er sinds kort
een Landelijke Werkgroep Uitvaartbege-
leiding.

Marcelle Prummel, landelijke coördinatri-
ce, wil allen die actief zijn meer ondersteu-
ning kunnen geven vanuit het landelijk ap-
paraat. Daarom wordt er hard gewerkt aan
die landelijke werkgroep. De bedoeling is
dat alle groepen in het land (en op den duur
alle gewesten) hierin vertegenwoordigd
zullen zijn. Zo kunnen dan alle ervaringen
worden uitgewisseld.

Ondersteuning zal bijvoorbeeld gegeven
gaan worden in de vorm van cursussen en
regionale trainingsbijeenkomsten. Kur-
sussen zijn vooral verdeeld bedoeld voor

Aangeboren of aangeleerd

De dood is bij het leven afwezig en te-
gelijk aanwezig („présence absente").
Het besef van dood, eindigheid en ver-
gankelijkheid schijnt eerder verworven
dan aangeboren te zijn. Het ligt niet van
het begin af ingeprent, maar moet eerst
zijn voorgehouden en gepresenteerd
door wat Mead de „Significant others"
noemt – dat zijn degenen, die met de
opvoeding van het kind, dus zijn in-
wending in het sociaal-kulturele milieu,
zijn belast. In en door dit milieu wordt
elk mensenkind allereerst „vastge-
steld", wordt het de werkelijkheid in
een bepaalde interpretatie aangeboden
en aangeleerd. Daaraan kan het krach-
tens zijn afhankelijkheid en hulpbehoe-
vendheid niet ontkomen. De mens is
niet aanvankelijk wat hij is, maar moet
het zien te worden, d.w.z. hij moet het
leren.

De dood moet ter sprake zijn gebracht,
wil hij tot het bewustzijn kunnen door-
dringen en zich daarin nestelen. Dat al
het leven, en niet alleen het menselijke,
op de dood is aangelegd, dat de dood de
„immanente levensrichting" is, dat
wat leeft al tijdens dit leven aan voort-
durende afbraak onderhevig is – daar
kan de mens pas achter komen door
inschakeling en oefening van de reflec-
tie. Het behoort tot de inzichten die laat
komen. Het zijn produkten van rijping
en volwassenheid. In de eerste levens-
jaren ontbreekt elke preokkupatie met
de dood. Het weten, dat alle mensen
sterven breekt eerst geleidelijk en etap-
pegewijs door."

(Uit: *Humanistische gedachten over
leven en dood*; Conny van der Made-
Vogelaar en Frans van der Made, 1978)

hen die beginnen met dit werk. Hoe begin
je?

Zie daarvoor het artikeltje in kader „Wilt u
een uitvaart begeleiden?"

Wie interesse heeft in dit speciale werk van
het Humanistisch Verbond en eventueel
uitvaartbegeleid(st)er wil worden, kan
voor informatie terecht bij: Humanistisch
Verbond, t.a.v. Marcelle Prummel, Post-
bus 114, 3500 AL Utrecht.

Voor dit artikel is dankbaar gebruik ge-
maakt van een radio-uitzending van het
HV over deze materie, samengesteld door
Rina Spigt.

Peter Boss

„HET EINDE

*Wat geeft het, of wij hier of elders
sterven?*

*Leven is altijd: naar de dood toe
gaan.*

*De haardgebonden en die ver-
zwerwen*

*Vinden één graf aan 't eind van
hun bestaan."*

J. C. Bloem

De Stichting Humanistisch Opleidings Instituut verzorgt een vierjarige hogere beroepsopleiding voor geestelijk werk. Wij willen graag zo spoedig mogelijk in contact komen met geïnteresseerden voor de volgende functie:

STAFDOCENT(E) THEORIE VAN HET GEESTELIJK WERK (full-time)

Taak:

- het geven van lessen in de theorie van het geestelijk werk
- het geven van supervisie
- het theoretisch en methodisch verder ontwikkelen van het beroep van geestelijk werk(st)er en het stimuleren van en leiding geven aan desbetreffende discussies (bv het overleg over praktijk en theorie van het geestelijk werk, het supervisorenoverleg).
- het gesprekspartner zijn met betrekking tot het humanistisch geestelijk werk binnen de werkvelden van het Humanistisch Verbond en in de maatschappij; zowel in woord (spreekbeurt) als in geschrift (druk).

VEREISTEN voor bovengenoemde functie:

- Akademisch nivo en bij voorkeur afgestudeerd aan het Humanistisch Opleidings Instituut,
- Een ruime praktijkervaring in onderhavige beroepssoort,
- Vermogen tot het theoretisch en methodisch verder ontwikkelen van het beroep van geestelijk werker; vermogen tot systematische reflectie met betrekking tot het beroep van geestelijk werker,
- In staat zijn tot samenwerking met de leden van de instituutsgemeenschap en met de werkvelden, met name de hoofden van dienst van het Humanistisch Verbond.
- Openstaan voor en in staat zijn tot het representeren van de inhoudelijke gedachten-gang met betrekking tot de beroepssoort zowel in de kring van humanistisch den-kenden als daarbuiten.
- Bij voorkeur praktijkervaring in het onderwijs.

Voor bovengenoemde functie geldt:

Salaris en arbeidsvoorwaarden volgens rijksregeling.

De sollicitatie-kommissie bestaat uit: bestuurslid, studietoördinator, docenten en stu-denten.

Inlichtingen worden telefonisch verstrekt door de heer T. Jorna, studie-koördinator, telefoon 03450-2630.

Sollicitatiebrieven, binnen 14 dagen, richten aan de Stichting Humanistisch Opleidings Instituut t.a.v. de sollicitatie-kommissie, postbus 278, 4100 AG Culemborg.

Graag wordt de sollicitatie-kommissie gewezen op mogelijk geschikte kandidaten.

Antwoord aan F. Stam

Een interview is, zoals de ervaring mij wel heeft geleerd, niet de meest nauwkeurige en subtiële vorm om je ideeën over te bren-gen. Kennelijk is dat dan ook in het ge-sprek, dat Peter v. d. Akker met mij voor het Kerstnummer van de Humanist had, niet gelukt. In de samenvatting, die F. Stam er in zijn verontwaardigd ingezonden stuk in het nr. van 15 februari '80 van geeft, kan ik mij echter nauwelijks herkennen. Het lijkt mij dan ook tamelijk nutteloos, hierop breedvoerig in te gaan. In een Ver-bond als het onze zullen onze politieke voorkeuren en opvattingen wel altijd ver-schillen, maar om uit de „schok der opi-nies” de „waarheid te laten ontspringen”, zoals de Fransen zeggen, moet men wel naar elkaar in ernst willen luisteren. Op één punt, waar Stam meent, dat de „waarheid” duidelijk geweld wordt aan-gedaan, moet ik wel reageren. Dat is de kommunistische invloed op de Anti-neu-tronenbom-aktie. Ik mag daartoe mis-schien verwijzen naar een bron, die van geen anti-kommunistische vooringenomenheid behoeft te worden verdacht. In het orgaan van het Groningse Polemolo-gisch Instituut, „Transaktie” (jaarg. 8, nr. 4 dec. 1979) is een verslag van de hele

DIALOOG met de voorzitter

Rob Tielman krijgt als algemeen voorzitter veel brieven van leden van het Verbond. Een goede mogelijkheid voor hem om voeling te houden met wat er leeft in de vereniging. Hij probeert dan ook alle brieven persoon-lijk te beantwoorden. Een tijdrovende zaak, vooral omdat hij vaak ongeveer hetzelfde moet schrijven aan mensen die hem dezelfde vragen stellen.

Zo blijken veel leden niet te weten wat ons laatste kongres over kernbewapening heeft besloten, wat de internationale ombudsman doet, hoe wij politiek kritisch volgen, wat ons RTV-beleid inhoudt, enzovoorts. Som-mige ingezonden brieven in de „Humanist” vergroten af en toe de verwarring, evenals de misvatting dat het opnemen van artikelen zou inhouden dat het hoofdbestuur van het HV achter de inhoud zou staan.

Daarom leek het de redactie een goede ge-dachte een rubriek te beginnen waar een openbare gedachtenwisseling met de voor-zitter van het HV kan plaatsvinden. Lezers kunnen Rob Tielman hun vragen voorleg-gen door liefst een kort briefje te sturen naar de redactie van de „Humanist”, postbus 114, 3500 AC Utrecht onder vermelding van „Dialoog”. En u kunt natuurlijk ook altijd persoonlijk aan Rob Tielman schrijven. En om alvast een aantal brieven te beantwoorden: in de maand mei kunt u met uw vertegenwoordiger in de verbondsraad contact opnemen over de herziene konsept-verklaring betreffende de kernbewapening. Deze zal eind april bekend worden gemaakt om behandeld te worden in de verbonds-raadvergadering van 31 mei. Die vergade-ring zal alleen openbaar zijn voor genodig-den in verband met de geringe plaatsruimte.

De redactie

De Stichting Humanistisch Opleidings Instituut verzorgt een vierja-rige hogere beroepsopleiding voor geestelijk werk.

Wij willen graag zo spoedig mogelijk in contact komen met geïnte-resseerden voor de volgende, nieuw gekreëerde functie:

BIBLIOTHECARIS (halve weektaak)

De taak van de bibliothecaris bestaat uit het opbouwen c.q. uitbouwen en in stand houden van bibliotheek, en dokumentatie.

Voor deze uitdagende functie gelden de volgende vereisten:

- creatief en zelfstandig functioneren,
- inzicht in doel en inhoud van de opleiding,
- grondige vakkennis van bibliotheek en dokumentatie,
- organisatorische capaciteiten,
- diploma's GO - A1/A2 of diploma basisopleiding BDA.

Voor bovengenoemde functie geldt:

Salaris en arbeidsvoorwaarden volgens rijksregeling.

De sollicitatie-kommissie bestaat uit de studie-koördinator, een docent en een student.

Inlichtingen worden telefonisch verstrekt door de heer T. Jorna, studie-koördinator, telefoon 03450-2630.

Sollicitatiebrieven, binnen 14 dagen, richten aan de Stichting Humanistisch Opleidings Instituut t.a.v. de sollicitatie-kommissie, postbus 278, 4100 AG Culemborg.

neutronenbomaktie verschenen van de hand van Pieter Maersen, een verslag dat ik door toevallige omstandigheden in tweeërlei versie onder ogen kreeg, maar dat in beide versies sympathiserend, maar wel goed gedocumenteerd en kritisch ingesteld, zij het soms wat naïef, aandeed. Welnu, dit verslag begint, na een korte inleiding, met een afdeling „strategie en tactiek” aldus:

„Een groepje Amsterdamse C.P.N.-leden begon op 19 augustus 1977 met een adhaesie-kampagne om af te tasten, welke reacties zij konden verwachten op een verklaring tegen de neutronenbom. Om te beginnen plaatsten zij een oproep in het kommunistisch dagblad De Waarheid. Vervolgens stimuleerden zij zelf de respons op hun initiatief. Door middel van persoonlijke kontakten werden mensen benaderd met het verzoek de campagne te steunen. Op die manier werd een Initiatiefgroep van 131 personen bijeengebracht.”

Mijn voorstelling was dus in zoverre onjuist, dat niet van „infiltratie” kon worden gesproken, maar wel van een kommunistisch initiatief. En verder getuigt dit verslag, dat we met een typische kommunistische „mantel-organisatie” te maken hadden, waarvan er in een halve eeuw reeds vele zijn opgedoken: een oorspronkelijk kommunistische opzet, gericht enkel op personen en *niet* op politieke partijen, maar wel zorgend, nimmer af te wijken van het standpunt van de kommunistische partij. De Initiatiefgroep heeft inderdaad een getalsmatig groot sukses gehad. Over de invloed, die de aktie op de daadwerkelijke besluitvorming zowel in Nederland als in de Ver. Staten heeft gehad, wordt verschillend geoordeeld. Volgens sommige berichten zouden de elementen van de Neutronengranaat trouwens reeds in Europa aanwezig zijn. Ik hoop, dat Stam wil aannemen, dat ik zulks, waarschijnlijk met hem, in hoge mate zou betreuren.

B. W. Schaper (Oegstgeest)

Politiek en levensbeschouwing

Interessante discussie tussen Faddegon en Wijne (Humanist 15-2-1980). F. en W. zijn het met elkaar oneens, omdat ze elkaar niet begrijpen. De een bedoelt met het woord „levensbeschouwing” heel iets anders dan de ander. Faddegon vertoont, als ik me niet vergis, de reflex die konfessionelen en humanisten gemeen hebben: hij denkt bij „levensbeschouwing” onmiddellijk aan het rijtje RK, NH, Geref. en Hum. Beste Faddegon en geestverwanten, vergéet dat alsjeblieft! De woorden RK, NH en Geref. staan nog slechts voor uitgeholde bouwsels, niet meer voor denksystemen die de naam levensbeschouwing verdienen. De opvatting van Wijne is veel reëler: bij hem omvat „levensbeschouwing” de uitgangspunten die bij nader toezien ten grondslag liggen aan konkrete (politieke) opvattingen. (Hijzelf geeft als voorbeeld: „werken in het zweet zijns aanschijns” tegenover „arbeid als zelfverwerkelijking”). Bij enig onderzoek zal ongetwijfeld blijken, dat het aantal echte levensbeschouwingen veel groter is dan het genoemde rijtje zou doen vermoeden én dat de tegen-

stellingen dwars door alle organisaties (inklusief het HV) heen lopen. (Terzijde: voor verklaarde levensbeschouwelijke organisaties, inklusief het HV, betekent dit de dood of de uitholling. Het HV kan zich hieraan onttrekken, door zich niet langer blind te staren op de kerken en door zich niet langer te beschouwen als één uit het genoemde rijtje. In plaats daarvan moet het HV zich konsentreren op de uitgangspunten van het denken zoals die te achterhalen zijn uit discussies over maatschappelijke problemen).

Met Wijne ben ik het ook eens dat levensbeschouwelijke uitgangspunten herkenbaar en bespreekbaar moeten zijn, maar verder gaat mijn instemming niet. Faddegon heeft m.i. gelijk, dat in de politiek het *doel* moet tellen en niet het uitgangspunt, al was het alleen maar omdat je anders oeverloze discussies krijgt. Ik zou Wijne de volgende opvattingen in overweging willen geven:

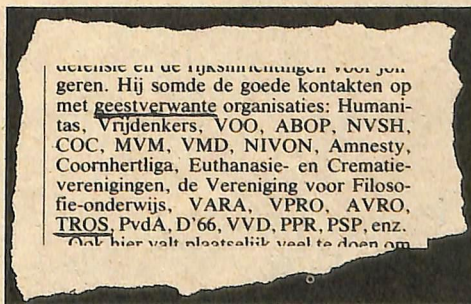
- het is voor een gezonde samenleving niet nodig dat iedereen nadenkt over de uitgangspunten van zijn eigen en andermans opvattingen. Het is voldoende als sommigen dat doen.

- de meeste mensen die opvattingen verkondigen, funktioneren heel goed zonder dat zij over hun uitgangspunten nadenken
- mensen die over hun uitgangspunten willen nadenken en spreken, doen dat vaak liever met anderen dan degenen met wie zij samen doeleinden nastreven. En dat kan geen kwaad

- eensgezindheid over verklaarde uitgangspunten hoeft niet vooraf te gaan aan overeenstemming over doeleinden. Mensen kunnen zich verenigen op (meestal vaag geformuleerde) doelstellingen. Als zij het dan niet eens kunnen worden over de interpretatie daarvan, dan *blijkt* daaruit (achteraf dus) dat zij het over bepaalde uitgangspunten niet eens zijn. Pas dan kan men de wezenlijke (levensbeschouwelijke!) verschillen onderkennen. (En pas dan ligt er een taak voor het HV. Zie mijn „terzijde” hierboven).

E. Voogd (Culemborg)

Tros niet verwant?

Met tenminste één van de genoemden voel ik mij, althans in de geest, niet verwant. Hoewel het natuurlijk ook mensen zijn. En ze weten donders veel van ledenwerving. Ik stel prijs op wat meer zorgvuldigheid uwerzijds bij het openbaar maken van geestverwantschappen.

Jan Temink (Valkenburg)

Naschrift: Zie de rubriek Oriëntatie op de achterpagina. (red).

VERBOND OP RTV

radio

NA VIJVEN EN ZESSEN
dinsdag 16 maart 18.20 uur -
18.50 uur. Hilversum 2

ANKE & GEORGE VAN DON QUISHOCKING I

zondag 23 maart 9.30 - 10.00 uur
Hilversum 2

„Kwetsende mensen”, het tv-programma dat Don Quishocking onlangs voor het Humanistisch Verbond maakte, is niet zonder weerklank gebleven. Niet alle kijkers-leden konden de directe humor waarderen, maar anderen juist wel. Zo gaat het nu eenmaal en zeker bij tv.

Misschien wilt u de mensen achter de kwetsende mensen wat beter leren kennen, dat kan dan in twee radio-programma's. George en Ank Groot (George is die magere lange zure en Ank is die blonde dame) spraken zeven banden vol over hun drijfveren (verontwaardiging) achter de al dan niet wrange grappen. Maar ook over de vraag of „de” Nederlander zich niet verbeeldt dat hij geïnformeerd is, (maar in feite niks weet). Hoe het zou zijn om als koningin te worden geboren, over de sfeer van zondagmorgen half tien („dan draaien we altijd het vioolconcert van Brahms”) over de inflatie van de humor, de epigonistische stukjesschrijvers in de krant, over godsdienst en religie en over zichzelf.

...de magere lange zure en die blonde...

NA VIJVEN EN ZESSEN
dinsdag 25 maart 18.20 - 18.50
uur Hilversum 2

ANKE & GEORGE VAN DON QUISHOCKING II

zondag 30 maart 9.30 - 10.00 uur
Hilversum 2

Anke en George Groot van de kabaretgroep Don Quishocking zetten hun gesprek van vorige week met Ruud Jans voort.

NA VIJVEN EN ZESSEN
dinsdag 1 april 18.20 - 18.50 uur
Hilversum 2

IHEU STUURT BRIEVEN NAAR BREZHNEV EN MONDALE

In een brief aan president Leonid Brezhnev van de U.S.S.R. heeft de Internationale Humanistische en Ethische Unie (IHEU) opheldering gevraagd over de verbanning van de Russische natuurkundige en voorvechter van de mensenrechten Andrej Sacharov. De IHEU vraagt zich af op welke wet deze verbanning gebaseerd is in een land dat de akkoorden van Helsinki over de Rechten van de Mens heeft onderschreven.

Daarnaast heeft de IHEU bij de regering van de Verenigde Staten geprotesteerd tegen de maatregel inreisvisa te weigeren voor buitenlandse homoseksuelen. In een afzonderlijke brief, gericht aan vice-president én humanist Walter Mondale vraagt de IHEU hem zijn invloed aan te wenden om zo spoedig mogelijk een einde te maken aan deze onmenselijke wet.

DE VAGE IDEOLOGIE VAN ABAL

In de Haagse Post van 23 februari jl. zegt Hans Beerens van de Landelijke Vereniging van Wereldwinkels bezwaar te hebben tegen ABAL vanwege „die hele vage ideologie daar omheen, dat sfeertje van Vondeling”.

Zouden de vele humanisten die zich inzetten voor wereldwinkels misschien aan hun medewerkers eens kunnen uitleggen dat het humanisme geen „vage ideologie” is en dat het inkopen bij ABAL de derde wereld meer ten goede komt dan binnenlandse ideologische haarkloverij? (RT)

KONINGIN BIJ DE GRATIE GODS

Het hoofdbestuur heeft regering gevraagd de komende troonswisseling te benutten om op de nieuwe munten het randschrift te laten vervallen, en in officiële stukken formuleringen te vermijden als „Koningin bij de gratie Gods”. De grondwettelijke scheiding van godsdienst en staat kan niet genoeg benadrukt worden in deze levensbeschouwelijke woelige tijden. Voor wie het nog niet wist: het HV houdt zich ook met veel belangrijkere zaken bezig, maar daarom hoeft je de minder gewichtige dingen nog niet te verwaarlozen. En om een ander misverstand te voorkomen: het HV is niet anti-godsdienstig als het kiest voor gelijkberechtiging van iedere levensovertuiging.

En nu maar hopen dat er niemand gekwetst is. (RT).

HV EN HUMANITAS PRAATTEN MET DE TROS

Op verzoek van de TROS heeft een delegatie van HV en Humanitas een uitvoerige bespreking met de TROS-top gevoerd. Voorzitter Minderop ondersteunde ons streven naar belangenbehartiging van buitenkerkelijken en onderschreef humanistische doelstellingen als het „centraal stellen van de mens, hem doordringen van zijn eigen verantwoordelijkheid door het

innemen van standpunten, en de mens ondogmatisch stelling te laten nemen in de problemen die op hem afkomen”.

Besproken werden o.a. de mogelijkheden meer aandacht te besteden aan het humanisme en de dienstverlening die HV en Humanitas te bieden hebben.

De TROS benadrukte het belang van een goede en eenvoudig te begrijpen publiciteit over humanisme en verbaasde zich over de geringe aandacht van het HV voor de vrouwenemancipatie waar toch zoveel raakvlakken mee bestaan.

Afgesproken is regelmatig contact te onderhouden op het nivo van programmamakers en bestuur.

HV en Humanitas overwegen nu soortgelijke gesprekken met VARA, VPRO en AVRO. (RT)

PASTORAAL WERKERS EXIT?

Om over na te denken: als de pastorale werkers volgens het Vaticaan geen volwaardige geestelijke verzorgers meer zijn, en er komen niet meer priesters beschikbaar, zouden de dan vrijkomende, door de overheid betaalde posten in leger en ziekenhuizen beschikbaar komen voor humanistische raadslieden? (RT)

STUDIECENTRUM IN DE STARTBLOKKEN

Het Humanistisch Studiecentrum Nederland is het gezamenlijke wetenschappelijke bureau van Humanitas, Het Humanistisch Verbond en De Vrije Gedachte. Vorig jaar opgericht en staat nu in de startblokken. Het wachten is nog op de aanstelling van de studiesecretaris. Het bestuur hoopt dat deze zich binnenkort zal kunnen installeren in de voorlopige vestiging bij Humanitas in de Nic. Maesstraat in Amsterdam. Wat gaat de HSN doen?

Het Studiecentrum zal werkgroepen in het leven roepen voor concrete, goed afgrensbare onderzoeksprojecten. En daarnaast sekties voor veelomvattende, meerjarige studies. Voorts zal het bevorderen dat er discussiegroepen binnen of tussen de deelnemende organisaties worden gevormd die materiaal kunnen aandragen (b.v. via verslagen of notulen) voor de werkgroepen en sekties.

Tot een eerste project is al besloten: de oprichting van de sekties; Beschikken over leven en dood. Er wordt tegenwoordig veel gesproken en geschreven over abortus en euthanasie. Deze onderwerpen zijn onder-

deel van menselijk handelen dat kan worden aangeduid met beschikken over leven en dood. Hieronder vallen o.a.: vrijwillige en gedwongen sterilisatie, anticonceptie, medisch onderzoek van de ongeboren vrucht, orgaantransplantaties, reanimatie, experimenten met DNA, suïcide en hulp bij suïcide en de doodstraf.

Werk aan de winkel voor de HSN. En wij zullen de lezer op de hoogte houden van ontwikkelingen en resultaten. (HvH).

het Academisch Ziekenhuis Utrecht vraagt

humanistisch raadsman/vrouw

vacaturenummer 2900/62h

ten behoeve van de dienst Geestelijke Verzorging.

De dienst is een samenwerkingsverband van kerken en humanistisch verbond en bestaat uit vier pastores en één humanistisch raadsman/vrouw. Samen met andere dienstverlenende groepen in het ziekenhuis dragen zij zorg voor de mens in zijn 'geheel'. De Plaats van de humanistische geestelijk verzorger is wegens vertrek van de huidige vakant.

Werkzaamheden:

- geestelijke verzorging ten dienste van patiënten en medewerkers;
- meewerken aan de verdere opbouw van de dienst en integratie van de geestelijke verzorging in het ziekenhuis;
- helpen vormgeven aan bezinningsbijeenkomsten en gespreksgroepen.

Onze verlangens:

- ruime ervaring als humanistisch geestelijk verzorger;
- de studie tot geestelijk werker aan het Humanistisch Opleidingsinstituut, dient te zijn afgerond of binnenkort te worden afgerond;
- bereidheid tot samenwerking in teamverband met collega's van verschillende kerken;
- bereidheid om verantwoordelijkheid te dragen voor een eigen territorium.

De aanstelling geschiedt mede in overleg met de centrale geestelijke raadsman van het humanistisch verbond voor de ziekenhuizen, de heer C.J. van der Hulle.

Salaris:

- volgens Rijksregeling tot maximaal f 5.314,- bruto per maand, afhankelijk van leeftijd, opleiding en ervaring.

Informatie kunt U verkrijgen bij ds. J.D. de Vries, hoofd dienst geestelijke verzorging, telefoon 030-373079, na 18.00 uur 030-516006.

Wij bieden:

- op het ziekenhuispersoneel zijn de bepalingen van de Algemene Burgerlijke Pensioenwet van toepassing;
- vakantie-uitkering 8%.

Zo solliciteert u:

Schriftelijke sollicitaties onder vermelding van het vacaturenummer op brief en envelop kunnen worden gericht aan het Hoofd van de afdeling Personeelszaken van het Academisch Ziekenhuis Utrecht, Postbus 16250, 3500 CG Utrecht.

Academisch
Ziekenhuis
Utrecht